

บทวิจารณ์หนังสือ

ชื่อเรื่อง : พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย
ผู้แต่ง : ปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษโดย มงคล เดชนครินทร์
ผู้วิจารณ์ : พระภานุเดช จันทโชโต

1. ความนำ

หนังสือที่จะนำมาวิจารณ์ เรื่อง “พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย” เขียนโดยปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน ชาวออสเตรเลีย นี้ เป็นหนังสือแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษโดย มงคล เดชนครินทร์ มีทั้งหมด 10 บท 503 หน้า หากนับรวมปัจฉิมบท ภาคผนวก อภิธานศัพท์ เชิงอรรถ บรรณานุกรมและดรรชนีของหนังสือด้วยจำนวนหน้าจะมีมากกว่า 500 หน้า¹ ด้วยวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนพยายามจะให้ความรู้เรื่องในแนวความคิดที่ลึกซึ้งของท่านพุทธทาสภิกขุในทุกแง่มุมอย่างละเอียดถูกต้องตรงความจริง หนังสือเรื่อง พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย เขียนโดยนายปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน นี้ จึงเป็นหนังสือที่น่าอ่านที่ดีเล่มหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว เกิดความคิดเห็นที่จะได้ความคิดทางปัญญาญาณ และความเข้าใจท่านพุทธทาสภิกขุยิ่งขึ้น เพราะผู้เขียนได้นำเสนอแง่คิดของท่านพุทธทาสที่น้อยคนจะได้รู้ว่า ท่านพุทธทาสภิกขุเป็นห่วงเป็นใยชาวพุทธไทยที่จะรับมือกับโลกยุคใหม่อย่างไร โดยที่จะยังคงดำรงบรรดาค่านิยมและความเชื่อที่เป็นแกนหลักของวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีของคนไทยตลอดยุคสมัยที่ผ่านมาเอาไว้ได้ ท่านพุทธทาสได้เห็นแล้วว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น เป็นเสมือนทรัพยากรที่ชาวโลกจะได้ใช้เพื่อชีวิตที่ดี โดยให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจของโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามนวัตกรรมทางเทคโนโลยี แนวคิดและงานเขียนของท่านพุทธทาส ซึ่งอาจใช้เป็นแนวทางในการรับมือกับความท้าทายของโลกาภิวัตน์ในพุทธศตวรรษที่ 25 นี้ ท่านพุทธทาสจึงได้รับการยกย่องจากผู้ที่สนับสนุนและศิษยานุศิษย์ว่า เป็นนักปฏิรูปหัวก้าวหน้า เป็นบุคคลอัจฉริยะ ส่วนผู้ที่ไม่ชอบ

¹ ปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน, พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี พรินท์ (1991) ,2557, 503 หน้า.

ท่าน ก็ตราหน้าท่านว่า เป็นพระนอกรีต² และเป็นบุคคลอันตรายที่สร้างผลงานออกมาบ่อนทำลาย คำสอนของพระพุทธเจ้าและสถาบันพระพุทธานุศาสน์ไทยผู้เขียนได้สรุปเกี่ยวกับการประเมินคุณค่า ความสำคัญของท่านพุทธทาสในเชิงทฤษฎี และในเชิงสังคม การเมือง ตามทฤษฎีและการตีความ ภาพรวมในแนวใหม่ โดยผู้เขียนใช้วิธีการวิเคราะห์ ด้วยการเลือกเอาผลงานทางทฤษฎีของท่าน พุทธทาสที่เด่นเป็นฐานการวิเคราะห์

ผู้วิจารณ์ได้มีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงได้ศึกษาค้นคว้าแล้วนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิจารณ์ที่หามุมมองที่ตั้งข้อสังเกตให้เกิดความเข้าใจในประเด็นจึงได้สรุปประเด็นเนื้อหาเป็นการศึกษาเนื้อหาที่ทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับนิยายเถรวาทมากขึ้นในสังคมสมัยใหม่ที่มีความคิดที่ต่างกันไปในแต่ละมุมมองไม่ว่าจะเป็นในเรื่องทฤษฎีของท่านพุทธทาสในการตีความคัมภีร์ คือทฤษฎี ภาษาคน-ภาษาธรรม ตลอดจนเรื่องทฤษฎีเกี่ยวกับการหลุดพ้นที่ท่าน พุทธทาสตีความในแนวใหม่ โดยยึดหลักของจิตว่าง มาเป็นแนวคิดในการอ่านที่สร้างความเข้าใจ ในประเด็นต่างๆ อย่างชัดเจนขึ้น

2. เนื้อหาโดยย่อ

หนังสือเรื่อง พุทธทาสภิกขุ พระพุทธานุศาสน์นิยายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมสมัยนิยมในประเทศไทย ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ภาค ดังนี้

ภาคที่ 1 ภาคทั่วไป ประกอบด้วย บทนำ บทที่ 1 บริบททางสังคม และแนะนำทฤษฎีต่าง ๆ บทที่ 2 ว่าด้วย ทัศนคติเชิงนวัตกรรมการของพุทธทาสภิกขุ

ภาคที่ 2 ว่าด้วยผลงานของท่านพุทธทาสภิกขุ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ผลงานทางทฤษฎีของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ ตั้งแต่บทที่ 3 ถึงบทที่ 9 และบทที่ 10 เป็นบทสรุปเกี่ยวกับเรื่องเบ็ดเสร็จของพุทธทาสภิกขุ

ภาคที่ 1 เริ่มด้วย **บทนำ** เป็นบทเกริ่นนำกว้าง ๆ เกี่ยวกับท่านพุทธทาสและวิธีการวิเคราะห์ การประเมินคุณค่าองค์รวมของการตีความหลักคำสอนในพระพุทธานุศาสน์ตามแนวคิดใหม่ของท่านพุทธทาส ซึ่งผู้เขียนจะตั้งข้อสังเกตหลักคำสอนแนวใหม่ของท่านพุทธทาส โดยพิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยหัวข้อ บริบททางสังคมของงานทางทฤษฎี การตีความแนวใหม่ที่ท่านพุทธทาสใช้แก้หลักคำสอนในนิยายเถรวาท กับประวัติศาสตร์ของชนบประเพณีทางทฤษฎีของพระพุทธานุศาสน์นิยายเถรวาท และทัศนคติปฏิบัติ ผลกระทบที่แนวคิดมีต่อสังคม และ

² ปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน, พุทธทาสภิกขุ พระพุทธานุศาสน์นิยายเถรวาทและการปฏิรูปเชิงนวมสมัยนิยมในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี พรีนซ์ (1991) , 2557). หน้า 24.

ผลตอบสนองของสังคมที่มีต่อแนวคิดของท่านพุทธทาส และในท้ายบทนำ ผู้เขียนได้กล่าวถึงชีวประวัติโดยย่อของท่านพุทธทาสเป็นการนำทาง

ในบทที่ 1 ผู้เขียนได้ตั้งหัวข้อว่า **บริบททางสังคมและทางทฤษฎีของผลงานของพุทธทาสภิกขุ** โดยกล่าวถึง คตินุรักษ์นิยมในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ตามขนบประเพณีด้านภูมิปัญญาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและประเทศอื่นที่นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท จะเน้นการปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นสัมมาปฏิบัติ และสัมมาศรัทธา เป็นฐานรองรับการตีความหลักคำสอนทางศาสนาในสังคมตะวันตก ในหัวข้อต่อไปนี้

1.1 สัมมาปฏิบัติ - สัมมาศรัทธา การเน้นที่การปฏิบัติที่ถูกต้องทำให้การตีความค่อนข้างจะเป็นอิสระเสรี ความขัดแย้งจากประเด็นด้านหลักคำสอนแทบจะไม่เกิด ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในคณะสงฆ์นั้นมีสาเหตุมาจากประเด็นด้านพระวินัยมากกว่า และกล่าวถึงความสำคัญ of พระไตรปิฎก (หน้า 30 - 35)

1.2 สถานภาพรองของเหตุผล สำหรับแนวคิดในพระพุทธศาสนา คติในพระพุทธศาสนานั้นถือว่าเหนือเหตุผลมีความสำคัญยิ่งกว่าเหตุผลเพียงอย่างเดียว ดังนั้น คติดังกล่าวจึงไม่ถือว่า การสืบสอบแบบใช้เหตุผลมีความสำคัญสูงสุด ซึ่งแตกต่างจากขนบประเพณีเชิงภูมิปัญญาตะวันตกนั้น ตามประวัติศาสตร์แล้วถือว่ามีความเด่นอยู่กับการยอมรับสิทธิอำนาจของเหตุผล (หน้า 35 - 39)

1.3 พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นคตินิยมของผู้ปกครองในประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่า พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศไทย มีนัยสำคัญเกี่ยวกับความเป็นไปในโลกนี้ อย่างชัดเจนด้วย หลักการและแนวคิดต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาได้ทำให้คนไทยได้รู้ถึงข้อคิดเกี่ยวกับรัฐบาล การเมือง และปฏิสัมพันธ์ในสังคม (หน้า 40)

บทที่ 2 ผู้เขียนได้ตั้งหัวข้อว่า **ที่มาของทัศนะเชิงนวัตกรรมของพุทธทาสภิกขุ** ได้ให้ความเห็นว่า ผลงานของท่านพุทธทาสนั้น แสดงถึงการพัฒนาเชิงวิเคราะห์และเชิงปรัชญา ซึ่งแปลกแตกต่างไปจากคตินุรักษ์นิยม ซึ่งท่านพุทธทาสได้วิพากษ์วิจารณ์การตีความแบบดั้งเดิมเกี่ยวกับทฤษฎีของความเป็นเหตุเป็นผล คือ ปฏิจจสมุปบาท และได้ตั้งข้อสงสัยว่า การเกิดใหม่มีอยู่จริงหรือไม่ โดยท่านได้ตีความหลักคำสอนใหม่ตามแบบของท่าน เป็นวิธีใหม่ในการแปลข้อความจากคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท ซึ่งเป็นเชิงวิถุวิสัย และตัดเรื่องราวปริมาตรออก ลดแง่มุมต่าง ๆ ในเชิงอภิปรัชญาลงไปอย่างเป็นระบบ (หน้า 54)

2.1 แบบอย่างในอดีตสำหรับการตีความหลักคำสอนตามแนวใหม่ของท่านพุทธทาส ท่านพุทธทาสไม่ได้ถือว่า การตีความหลักคำสอนของเถรวาทตามแนวใหม่เป็นนวัตกรรม แต่เป็นการปฏิรูปที่อิงอาศัยหลักคำสอนมูลฐานในศาสนา ท่านกล่าวว่า เป้าประสงค์ของท่าน เพื่อ

ฟื้นฟูการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง อย่างที่มีในยุคต้น หรือสอดคล้องกับธรรมะที่แท้จริง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าก็เป็นนวัตกรรม (หน้า 59 - 55)

2.2 อิทธิพลของประเทศตะวันตกที่มีต่อการศึกษาพระพุทธศาสนา เริ่มด้วยมิชชันนารี และมหาอำนาจล่าอาณานิคม ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลต่อการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งเริ่มขึ้นที่ประเทศศรีลังกา และชาวพุทธไทยได้เห็นตัวอย่างจากคติชาตินิยมของชาวพุทธชาวสิงหล และได้รับสิ่งนี้มาเป็นแบบอย่างสำหรับขบวนการพระพุทธศาสนาแบบนวสมัยนิยมการฟื้นฟูความสำคัญทางภูมิปัญญาในพระพุทธศาสนา (หน้า 55 - 79)

2.3 อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทยต่อความคิดของท่านพุทธทาส การพัฒนาประเทศไทยสู่ความทันสมัย เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลกระทบต่อประชากรและแนวคิดของท่านพุทธทาส และเห็นว่าผู้เป็นหลักสนับสนุนในการเปลี่ยนแปลงได้แก่คน 3 กลุ่มใหญ่ คือ พวกผู้นำทางทหาร ผู้นำทางการเมือง และเชื้อพระวงศ์บางท่าน ที่เรียกว่าเป็น "ชนชั้นกฏมพีใหม่"(กระดุมพีใหม่) ต้องการพระพุทธศาสนาแบบใหม่ (หน้า 80 - 84)

ภาคที่ 2 ประกอบด้วยผลงานเขียนของท่านพุทธทาส ตั้งแต่บทที่ 3 ถึงบทที่ 9 และบทที่ 10 เป็นบทสรุป ในเชิงวิเคราะห์ ซึ่งผู้เขียนจะยกมาเป็นข้อสังเกตเชิงวิจารณ์

บทที่ 3 ว่าด้วยภาษาคน - ภาษาธรรม : วิธีตีความพระไตรปิฎกของท่านพุทธทาส ซึ่งกล่าวถึงเรื่องจิตว่างของท่านพุทธทาส ที่เป็นทฤษฎีสำคัญ ซึ่งท่านพุทธทาสเรียกวิธีตีความแบบใหม่ของท่านว่า ภาษาคน - ภาษาธรรม ภาษาคน คือภาษาระดับชาวโลกทั่วไป ภาษาธรรม คือภาษาของคนที่มีธรรมขั้นสูงระดับพันโลกไป ซึ่งตั้งอยู่บนบาทฐานของความรู้ทางจิตวิญญาณ (หน้า 113 - 120)

3.1 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความลึกซึ้งทางจิตวิญญาณและความเข้ากันได้กับโลกปัจจุบันในงานของพุทธทาสภิกขุ แนวคิดนี้ ท่านพุทธทาสหวังว่า การตีความหลักคำสอนตามแนวใหม่ของท่านนั้น จะทำให้พระพุทธศาสนา ส่งผลเป็นที่พอใจของนักศึกษาในปัจจุบัน เห็นว่า คำสอนเหล่านี้เข้ากันได้กับโลกปัจจุบัน (หน้า 121 - 135)

3.2 ข้อยุ่งยากเกี่ยวกับทฤษฎีภาษาคน - ภาษาธรรม คือ ภาษา 2 ระดับ และการไม่ยอมรับหลักคำสอนที่ได้ยอมรับและการตรวจสอบมาดั้งเดิมจากคณะสงฆ์ ซึ่งผู้เขียนเห็นกับท่านพุทธทาสว่า ภาษาธรรมสอดคล้องกับหลักใหญ่ใจความของคำสอนในพระพุทธศาสนาในกายเถรวาท แต่ปฏิเสธพระอภิธรรมและอรรถกถา (หน้า 145)

บทที่ 4 ทศนะของพุทธทาสภิกขุเกี่ยวกับการเกิดใหม่และปัจจุสมุขบาท คำวิพากษ์วิจารณ์พระอภิธรรมปิฎก ท่านมุ่งติติงเรื่องกรรม การเกิดใหม่และความเชื่อแบบดั้งเดิมในพระพุทธศาสนาของไทยโดยเฉพาะ เพราะท่านเห็นว่าเรื่องทั้งสองได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์วิสุทธิ

มรรคและการตีความพระอภิธรรมปิฎกตามแบบประเพณีนิยม ซึ่งเป็นส่วนเกินและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจิตรุนแรงและเป็นไปได้ยาก (หน้า 153 – 205)

บทที่ 5 ว่าด้วยเรื่องจิตว่างและการล้มเลิกข้อแตกต่างระหว่างฆราวาสกับบรรพชิต ในบทนี้เป็นบทขยายความเรื่องจิตว่างจากบทที่ 3 กับอนัตตา ซึ่งท่านพุทธทาสให้ความหมายใหม่ว่า ความไม่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง และบัญญัติคำว่า อนัตตา ว่าตัวกู-ของกู และว่าจิตว่าง เป็นฐานหลักของความหลุดพ้นในพระพุทธศาสนาคือพระนิพพาน และเห็นว่า ฆราวาสและบรรพชิตมีบทบาทเหมือนกันในการบรรลุพระนิพพานได้ ซึ่งขัดแย้งกับหลักคำสอนดั้งเดิมในพระพุทธศาสนาในกายเถรวาท และเป็นที่ยอมรับของผู้มีการศึกษาสูงและมีหัวก้าวหน้า (หน้า 207 – 245)

บทที่ 5 การปฏิบัติตามหลักจิตว่าง ท่านไม่เน้นย้ำเรื่องสมาธิ แต่ยืนยันว่า วิปัสสนาภาวนา หรือการปฏิบัติสมาธิเพื่อการเห็นแจ้งเป็นสิ่งสำคัญในการฝึกจิต และกล่าวว่า การปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริงก็คือการทำงานในหน้าที่ อุดมคติของท่านพุทธทาสก็คือ ทำงานเพื่องาน ทำงานเพื่อธรรมะ การทำงานคือการปฏิบัติธรรม และเห็นว่า การทำงานเป็นสิ่งประเสริฐ สูงส่ง หากเราทอดทิ้งงาน ก็จะมีสูญเสียความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องไป (หน้า 247 – 279)

บทที่ 7 จิตว่างกับเซน ในบทนี้ กล่าวถึง สัจจะนิมิต ความว่าง กับ ศูนย์ตา ความว่างในนิกายเซน อนัตตากับอนาตมัน ในภาษาสันสกฤต ท่านพุทธทาสยอมรับว่า ท่านยึดคำว่าจิตว่างมาจากนิกายเซน และกล่าวว่า เซน ไม่ใช่เป็นนิกายมหายาน แม้ว่าทัศนะของท่านพุทธทาสจะได้รับอิทธิพลอย่างมากมาจากนิกายเซนนี้ แต่ในความคิดของท่านก็คือ คติเถรวาท ไม่ใช่คติเซน จะเห็นได้ว่า เมื่อแนวคิดบางอย่างของเซนต่างกับของเถรวาท อันเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น ท่านก็จะใช้แนวคิดของเถรวาทแทนของเซนเสมอ สติเป็นบาทฐานของจิตว่าง (หน้า 281 – 319)

บทที่ 8 พุทธทาสภิกขุกับการก้าวสู่สมัยใหม่และการพัฒนา บรรดาชาวพุทธไทยที่ชอบความทันสมัยสนับสนุนท่านพุทธทาส จะเห็นความสำคัญของท่านพุทธทาสเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมกับเศรษฐกิจ และความเห็นของท่านเกี่ยวกับบ้านเมือง ซึ่งพัฒนามาจากพื้นฐานทางทฤษฎีการตีความหลักคำสอนตามแนวใหม่ของท่าน ท่านพุทธทาสเห็นว่า ความขัดแย้งทางการเมืองและความตึงเครียดทางสังคมของโลกยุคใหม่ เกิดจากความตกต่ำทางศีลธรรม (หน้า 321 – 375)

บทที่ 9 ข้อเสนอแนะด้านการเมืองของพุทธทาสภิกขุ ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าท่านพุทธทาสจะให้ความเห็นทางการเมืองในวงกว้าง ๆ เสมอ โดยหลีกเลี่ยงความเห็นเกี่ยวกับข้อโต้แย้งถกเถียงกัน โดยตั้งประเด็นหลักการที่ถูกต้องตามพระพุทธศาสนาสำหรับการดำเนินการทางการเมืองด้วยจิตวิญญาน ทัศนะของท่านคือ การเมืองรูปแบบใดจะดีมีประโยชน์ต้องสนับสนุนให้ประชาชนก้าวไปสู่พระนิพพาน ด้วยการขจัดความยึดถือตัวตนเป็นศูนย์กลาง ทั้งปัจเจกบุคคลมีความสุขแบบ

ทางธรรม บรรลุจุดหมายปลายทางจิตวิญญาณ ซึ่งท่านเรียกว่า ธรรมาธิปไตย ท่านห่วงเรื่องต่าง ๆ ในสังคม (หน้า 377 - 417)

บทที่ 10 บทสรุปเชิงวิเคราะห์ ผลงานของท่านพุทธทาสภิกขุ โดยให้หัวข้อว่า **พุทธทาสภิกขุ - นักมูลวิวัติเชิงอนุรักษ์นิยมของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท** ท่านพุทธทาสได้รังสรรค์ผลงานสำคัญให้แก่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ในแนวคิด 3 ระดับ คือ 1.ระดับแนวคิดเกี่ยวกับเหตุผลนิยมในทางวิทยาศาสตร์ 2.ท่านได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับคำสอนที่ง่ายกว่าเดิมและหลีกเลี่ยงแบบอภิปราย 3.ระดับปฏิบัติธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการบรรลุนิพพาน ฆราวาสได้รับสิทธิทางจิตวิญญาณอีกทั้งศักยภาพเท่าเทียมกับพระสงฆ์ (หน้า 419 - 503)

3. หลักการที่ใช้ในการคิดวิเคราะห์

หลักการที่จะนำมาวิเคราะห์เรื่อง พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและการปฏิรูปเชิงวสมัยนิยมในประเทศไทย ผู้วิจารณ์ได้นำหลักการทางพระพุทธศาสนานำมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นจุดมุ่งหมายของงานว่าด้วยการหลักการเหตุผลเกี่ยวกับศาสตร์สมัยใหม่ที่มีความสำคัญกันโดยใช้หลักการของพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการสมัยใหม่มาเป็นฐานในการอธิบายและเป็นสื่อในการนำเสนอให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งวิถีชีวิตมากยิ่งขึ้น โดยยึดหลักการที่เกี่ยวกับนิกายทางพระพุทธศาสนา

4. บริบทของงาน

ผู้วิจารณ์ได้ศึกษาหนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่มุ่งเน้นการอธิบายในแง่ของการเผยแผ่หรือการสืบสานหลักคำสอนด้วยการชี้ให้เห็นกระบวนการวิเคราะห์วิธีการตีความของนักปราชญ์คนสำคัญในพระพุทธศาสนาอย่างเช่นพุทธทาสภิกขุ เพื่อศึกษาที่มาที่ไปแห่งการกำเนิดการตีความแนวใหม่และความพยายามของท่านในการปฏิวัติศักราชพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทอย่างเป็นระบบ ซึ่งลักษณะการตีความของพุทธทาสภิกขุ นั้นแตกต่างจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาในชั้นอรรถกถาและวิสุทธิมรรคเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคัมภีร์อรรถกถาซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้วในแง่ของการตีความคำสอนเชิงอนุรักษ์นิยมจนได้รับการสืบทอดมาถึงปัจจุบันในลักษณะนี้ผู้เขียนพยายามอธิบายให้เห็นว่าคติอนุรักษนิยมของคำสอนพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบสุดขั้วและฉีกออกจากระบบภายในชนบทประเพณีของไทยนั้น ถือได้ว่า คติอนุรักษนิยมในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยยังต้องการคำอธิบายเพิ่มเติมอยู่มากให้เห็นมุมมองในการแนวคิด วิธีการ ในการนำไปสู่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทเอง และที่อยู่ในประวัติศาสตร์ของบทบาทพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันอย่างหนึ่งของระบบสังคมและการเมืองของไทย

5. บทวิจารณ์

จากเนื้อหาของหนังสือเล่มเรื่องพระพุทธรูปศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมสมัยนิยมในประเทศไทย เล่มนี้ ได้กล่าวพรรณนาถึงตัวของท่านพุทธทาสภิกขุ โดยผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์จากผลงานการเขียนของท่านพุทธทาสเป็นฐานข้อมูลเป็นหลักทำให้ผู้วิจารณ์มีความประสงค์ในการเสนอข้อวิจารณ์ 2 ประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นที่เห็นด้วย และประเด็นที่ตั้งข้อสังเกต ของเนื้อหาบางส่วน ซึ่งเป็นประเด็นในมุมมองของผู้วิจารณ์ที่มีความสนใจในเรื่องนี้ผู้วิจารณ์จะได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้จากอ่านหนังสือเรื่องนี้จึงสรุปข้อวิจารณ์ได้ดังนี้

5.1 ประเด็นที่ผู้วิจารณ์เห็นด้วยมีอยู่ 5 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 เรื่อง สัมมาปฏิบัติ - สัมมาศรัทธา การเน้นที่การปฏิบัติที่ถูกต้องทำให้การตีความค่อนข้างจะเป็นอิสระเสรี ความขัดแย้งจากประเด็นด้านหลักคำสอนแทบจะไม่เกิด ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในคณะสงฆ์นั้นมีสาเหตุมาจากประเด็นด้านพระวินัยมากกว่า และกล่าวถึงความสำคัญของพระไตรปิฎก ที่มีความละเอียด โดยเฉพาะพระวินัย 8 เล่ม เป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติ เพราะหลักคำสอนในศาสนาชื่อว่า การบรรลุนิพพานหรือหรือความหลุดพ้นนั้น ขึ้นอยู่กับปัญญาที่จะพัฒนาขึ้นได้ด้วยศีลและสมาธิเท่านั้น และปัญญานี้ ก็ไม่อาจมีได้เพียงเพราะศรัทธาหรือความเลื่อมใสเพียงอย่างเดียว การบรรลุอริยผลไม่ได้เกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ ด้วยการเคร่งในพิธีกรรม ชาวบ้านพุทธศาสนิกชนจึงส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมากกว่าพระภิกษุที่ไม่พยายามปฏิบัติตามพระวินัย (หน้า 30 - 35) ผู้เขียนมีความรู้เรื่องพระพุทธรูปศาสนากลับกรองเลือกรูปร่างข้อมูลมาได้ดีสามารถอ้างอิงได้ซึ่งลักษณะการตีความแนวใหม่ของพุทธทาสภิกขุ ด้วยความพยายามที่จะพัฒนาวิธีตีความแนวใหม่คือการที่พุทธทาสภิกขุต้องการทำให้หลักคำสอนในพระพุทธรูปศาสนาสอดคล้องกับมาตรฐานทางตรรกะและวิทยาศาสตร์เพื่อการวิเคราะห์และการกล่าวอ้างซึ่งพบเห็นได้จากความพยายามที่จะตัดเรื่องปรัมปราและลตสถานะเรื่องราวเหนือธรรมชาติออกจากคำสอนในพระพุทธรูปศาสนา รวมทั้งการลตสถานะของสิ่งที่อยู่เหนือประสบการณ์ของคนเรา ให้เป็นเพียงภาวะต่างๆ ทางจิตใจของคนเราเท่านั้น³ เป็นงานที่จะได้รับประโยชน์สุขจากพระพุทธรูปธรรมพระสงฆ์อย่างแท้จริง จำเป็นจะต้องมีศรัทธาที่ถูกต้อง คือสัมมาศรัทธา ศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ถ้ามีศรัทธาที่ไม่ใช่เป็นสัมมาศรัทธา คือ เป็นมิจฉาศรัทธา มีความเชื่อมีความศรัทธาในทางที่ผิดประโยชน์สุขที่จะพึงได้รับจากพระพุทธรูปศาสนาก็จะไม่เกิดขึ้นมาความเชื่อที่มลายก็คือความเชื่อที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง

³ แมชชีธรรมอชิฐฐาน พรบันดาลชัย,บทวิจารณ์, เรื่อง พุทธทาสภิกขุ: พระพุทธรูปศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมสมัยนิยมในประเทศไทย,วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 28 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2554, หน้า 173-179.

ประเด็นที่ 2 ว่าด้วยภาษาคน - ภาษาธรรม : วิธีตีความพระไตรปิฎกของท่านพุทธทาส ซึ่งกล่าวถึงเรื่องจิตว่างของท่านพุทธทาส ที่เป็นทฤษฎีสำคัญ และบทนี้จะเชื่อมโยงกับบทที่ 5 และบทที่ 5 ของหนังสือนี้ด้วย กับแนวคิดเรื่องสูญญตา ความว่าง ซึ่งท่านพุทธทาสเรียกวิธีตีความแบบใหม่ของท่านว่า ภาษาคน - ภาษาธรรม ซึ่งแนวคิดนี้ เกิดจากที่ท่านพุทธทาสเลือกอ่านพระไตรปิฎกบางส่วน และตัดพระอภิธรรมปิฎกทิ้งไป เพราะไม่รับกับทฤษฎีตามแนวคิดใหม่ของท่าน ซึ่งจะอยู่ในบทที่ 4 และท่านพุทธทาสยังไม่ยอมรับคำอธิบายพระไตรปิฎกตามคัมภีร์วิสุทธิมรรค ของพระพุทโธชาจารย์ นอกจากนี้ ท่านไม่ยอมรับข้อความในขุททกนิกาย สุตตันตปิฎกอีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่ งามาย โดยจะเน้นศึกษาใน ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย และอังคุตตรนิกาย เท่านั้น ภาษาคน คือภาษาระดับชาวโลกทั่วไป ภาษาธรรม คือภาษาของคนที่รู้ธรรมชั้นสูงระดับพ้นโลกไป ซึ่งตั้งอยู่บนบาทฐานของความรู้ทางจิตวิญญาณ (หน้า 113 - 120) เขียนได้อย่างละเอียดลออในแต่ละแง่มุมเกี่ยวกับท่านพุทธทาสทุกข้ออย่างมีความละเอียด ซึ่งรายละเอียดของเนื้อหาที่มีมากทำให้น่าสนใจอ่านแล้วได้ความรู้และแนวคิดหลากหลายอย่างน้อยได้รู้จักภาษาคน และภาษาธรรมที่ท่านพุทธทาสได้เขียนเห็นอย่างลึกซึ้งขึ้น จากที่เคยได้ยินได้ฟังมา ทั้งด้านที่นิยมและด้านที่ไม่น่าปลายปลื้ม โดยเฉพาะในเรื่องภาษาคน-ภาษาธรรม ผู้เขียนสามารถแยกแยะความหนักเบาในการไล่เรียงประเด็นการวิเคราะห์ให้เห็นระบบแนวคิดดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ซึ่งคำอธิบายเหล่านี้จะทำให้เรามองเห็นประโยชน์ของการสืบสวนทางปรัชญาในแง่ของการวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลในพระพุทธศาสนาที่ควรให้ความสำคัญอย่าเท่าเทียมกันกับการปฏิบัติ

ประเด็นที่ 3 พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นคตินิยมของผู้ปกครองในประเทศไทย พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศไทย มีนัยสำคัญเกี่ยวกับความเป็นไปในโลกนี้อย่างชัดเจนด้วย หลักการและแนวคิดต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาได้ทำให้คนไทยได้รู้ถึงข้อคิดเกี่ยวกับรัฐบาล การเมือง และปฏิสัมพันธ์ในสังคม ในบทนี้ ได้อ้างถึง อัครคัมภีร์สูตร ในพระสุตตันตปิฎก กล่าวถึงความโลภและความวุ่นวายในหมู่มนุษย์พวกแรกที่เกิดขึ้นในโลก และในมหาปรินิพพานสูตร ว่าผู้ปกครองเช่นนี้เป็นอุปสรรคบุคคล ที่ควรสร้างสอุปเจตย์ให้เป็นที่เก็บอัฐิและเป็นอนุสาวรีย์ โดยได้อ้างข้อสังเกตของ นีลส์ มุลเดอร์ว่า ตลอดเวลาในประวัติศาสตร์ของไทย ผู้ปกครองของประเทศได้ทราบดีถึงการทำหน้าที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ ในการประสานสามัคคีระหว่างคนในชาติ จึงได้พยายามอยู่เรื่อยมาที่จะควบคุมพระสงฆ์และวัตรปฏิบัติของท่าน เพื่อให้คณะสงฆ์อยู่ในความควบคุมดูแลของรัฐ (หน้า 40) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เขียนต้องการให้ คือการสื่อแนวคิดและการทำในการปฏิรูปพระพุทธศาสนาในไทยของท่านพุทธทาส ให้ทุกคนในประเทศไทย เป็นชาวพุทธที่แท้บริสุทธิ์ ไม่ใช่เป็นชาวพุทธที่งามาย หรือนับถือศาสนาในรูปแบบอภิปราย ให้เลิกความเชื่อ ขลัง-ศักดิ์สิทธิ์ เลิกการบูชาเทวดาและเลิกทำพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย ซึ่งได้พยายามที่จะพัฒนา

วิธีการประเมินคุณค่าลักษณะของการตีความหลักคำสอนในพระพุทธานุศาสตร์ตามแนวคิดใหม่ของ พุทธทาสภิกขุ เพื่อจะวิเคราะห์หลักคำสอนดังกล่าวด้วยการพิจารณาผ่านบริบททางสังคมของ ผลงานทางทฤษฎีของท่าน โยงไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดใหม่กับแนวคิดเดิมที่พุทธทาสภิกขุใช้ แก่หลักคำสอนในนิกายเถรวาทกับประวัติศาสตร์ของชนบประเพณีทางทฤษฎีของพระพุทธานุศาสตร์ นิกายเถรวาท

ประเด็นที่ 4 ผู้วิจารณ์มองว่าภาพรวมของหนังสือเล่มนี้มีการวิเคราะห์เรื่องตาม แนวคิดที่สังคมไทยในเวลานั้น กำลังต้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีการสำนวนการเขียนเป็น แบบฝรั่ง แนวคิดความเห็นจึงเป็นแบบฝรั่ง บางเรื่องอ่านเข้าใจได้ยาก ซึ่งทำให้คนไทยคิดวิเคราะห์ ไปกันเองเพราะไม่ใช่จิตวิญญาณไทย ซึ่งมีเอกลักษณ์อนุรักษ์นิยมเฉพาะ รวมทั้งชนบธรรมเนียม ประเพณีที่มีอยู่ในสายเลือดย่อมแตกต่างกัน ไม่มากก็น้อยมีการใช้คำศัพท์ที่สูงทำให้คนทั่วไปอ่าน แล้วเข้าใจได้ยากในบางประเด็น บางช่วงบางตอนในหนังสือ อ่านเข้าใจยาก เช่น คำว่า มูลนิธิ หรือคำศัพท์ว่า ปฏิทัศน์ นวัตกรรม นวสมัย พลวัตและ รางค์ เป็นต้น ผู้อ่านส่วนใหญ่จะไม่คุ้น คำศัพท์เหล่านี้ พาให้เกิดความไขว้เขว ถึงลดความเข้าใจลง แต่ศัพท์เหล่านี้อาจจะกลายเป็นศัพท์ที่มี นัยสำคัญทางวิชาการได้

5.1 ประเด็นที่ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกตมีอยู่ 2 ประเด็น คือ

ผู้วิจารณ์มีแนวคิดที่เห็นต่างกับผู้เขียนหนังสือนี้อยู่หลายประเด็น แต่มีประเด็นที่สำคัญ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 พุทธทาสภิกขุกับการก้าวสู่สมัยใหม่และการพัฒนา บรรดาชาวพุทธ ไทยที่ขอความทันสมัยสนับสนุนท่านพุทธทาส จะเห็นความสำคัญของท่านพุทธทาสเกี่ยวกับการ พัฒนาสังคมกับเศรษฐกิจ และความเห็นของท่านเกี่ยวกับบ้านเมือง ซึ่งพัฒนามาจากพื้นฐานทาง ทฤษฎีการตีความหลักคำสอนตามแนวคิดใหม่ของท่าน ท่านพุทธทาสเห็นว่า ความขัดแย้งทาง การเมืองและความตึงเครียดทางสังคมของโลกยุคใหม่ เกิดจากความตกต่ำทางศีลธรรม แสดงให้ เห็นว่า การแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวัตถุนั้นไม่เพียงพอ เพราะปัญหาต่าง ๆ จะต้องแก้ด้วยวิธีการ ทางจิตใจด้วย แต่ท่านพุทธทาสก็เห็นด้วยกับประโยชน์ทางวัตถุที่ได้จากการพัฒนาสังคมและ เศรษฐกิจ แต่ไม่ต้องการให้เกิดโทษทางวัฒนธรรมและสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสูญเสียคุณค่า ทางจิตวิญญาณ และท่านยังเห็นความสำคัญของ ความยุติธรรมในสังคม ความมีศีลธรรม และ การศึกษาว่า จะแก้ปัญหาสังคมได้ เป็นทางให้บรรลุความหลุดพ้นทุกข์ การวิเคราะห์ของบทนี้ โดย ภาพรวมว่า ความพยายามของท่านพุทธทาสที่จะพัฒนาคำตีความหลักคำสอนแบบใหม่ยังไม่ ประสบผลสำเร็จเต็มที่ และยังเป็นงานที่ไม่สมบูรณ์ (หน้า 321 – 375) ซึ่งผู้วิจารณ์มองว่าประเด็น เกี่ยวกับแนวคิดของท่านพุทธทาสในการตีความหลักคำสอนของพระพุทธานุศาสตร์นิกายเถรวาท ซึ่ง มีทั้งที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎก และไม่ถูกต้องตามหลักคำสอนที่ยึดถือกันมาแต่เดิม รวมทั้งการ

ตีความที่ถูกต้องใจสังคม และไม่ถูกต้องใจกลุ่มอนุรักษ์นิยม ในกรณีนี้ ผู้เขียนไม่วิเคราะห์ ไม่เปรียบเทียบ อธิบายออกมาให้ชัดเจนว่าถูกหรือไม่ถูกต้องตามหลักพระไตรปิฎกอย่างไร และควรจะขยายความออกมาให้เห็นทางถูกต้อง มิใช่ปล่อยตามกระแสสังคมในเวลานั้น เพราะการตีความมีทั้งคุณประโยชน์และโทษอย่างมหันต์ การตีความอาจถูกต้องพอใจส่วนหนึ่ง แต่สิ่งที่ไม่ถูกต้องจะเกิดปัญหาในภายภาคหน้าก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ผู้วิจารณ์จึงเห็นว่า ผู้เขียนยังเขียนไม่สมบูรณ์และคลุมเครืออยู่พระพุทธานุศาสนายังคงเข้ากันได้กับชีวิตและความมุ่งหวังของคนเราต่อไปได้เรื่อยๆ ในลักษณะของการเป็นฐานรองรับทางศีลธรรมและทางความคิดสำหรับการทำงานในสังคม และพรอมกันนั้นก็ช่วยให้ปัจเจกบุคคลสามารถบรรลุความหลุดพ้นทางด้านจิตวิญญาณได้ด้วยแท้จริงแล้วความประสงค์ของพุทธศาสนิกชนที่จะให้พระพุทธานุศาสนาสอดคล้องกับหลักเหตุผลนิยมและเข้ากันได้กับสังคมในปัจจุบัน

ประเด็นที่ 2 พระพุทธานุศาสนาในฐานะที่เป็นคตินิยมของผู้ปกครองในประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่า พระพุทธานุศาสนาในไทยมีนัยสำคัญเกี่ยวกับความเป็นไปในโลกนี้อย่างชัดเจนด้วย หลักการและแนวคิดต่าง ๆ ในพระพุทธานุศาสนาได้ทำให้คนไทยได้รู้ถึงข้อคิดเกี่ยวกับรัฐบาล การเมือง และปฏิสัมพันธ์ในสังคม ในบทนี้ ได้อ้างถึง อัครัญญสูตร ในพระสุตตันตปิฎก กล่าวถึงความโลภและความวุ่นวายในหมู่มนุษย์พวกแรกที่เกิดขึ้นในโลก...⁴ และในมหาปริณิพพานสูตร⁵ ว่า ผู้ปกครองเช่นนี้เป็นอุปสรรคบุคคล ที่ควรสร้างสัจเจตย์ให้เป็นที่เก็บอัฐิ และเป็นอนุสาวรีย์ โดยได้อ้างข้อสังเกตของ นีลส์ มุลเดอร์ว่า ตลอดเวลาในประวัติศาสตร์ของไทย ผู้ปกครองของประเทศได้ทราบดีถึงการทำหน้าที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ ในการประสานสามัคคีระหว่างคนในชาติ จึงได้พยายามอยู่เรื่อยมาที่จะควบคุมพระสงฆ์และวัตรปฏิบัติของท่าน เพื่อทำให้คณะสงฆ์อยู่ในความควบคุมดูแลของรัฐ (หน้า 40) ประเด็นการที่ผู้เขียนเห็นว่า แนวคิดของท่านพุทธศาสนิกชน ต้องการจะปฏิรูปการบริหารคณะสงฆ์ไทย รวมถึงการนับถือพระพุทธานุศาสนาของชาวไทยเสียใหม่ อย่างชนิดถอนรากถอนโคน รวมถึงการปฏิรูปการประพฤติปฏิบัติของฆราวาสให้เหมือนหรือเท่ากับพระสงฆ์ผู้บวชอยู่นั้น ผู้เขียนก็ให้ข้อมูลในเรื่องนี้น้อยเกินไป อาศัยแต่เพียงมูลฐานในผลงานของท่านพุทธทาสเป็นหลักในการวิเคราะห์ตัดสิน และกล่าวว่า ท่านพุทธทาสเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จึงมีผู้สนับสนุนและเห็นด้วยกับแนวคิดของท่าน แต่การต่อต้านท่านในเวลานั้นก็มีไม่น้อย สิ่งที่ท่านพุทธทาสทำ มีถูกมีผิดมีคุณก็มี และการที่ท่านไปเห็นด้วยกับคำสอนและวิธีการของเซนแล้วกล่าวอ้างว่า เป็นของเถรวาทด้วย หรือในการที่ท่านพุทธทาสพยายามแปลคติทางคริสต์ศาสนาให้เข้ากับแนวคิดและหลักการทางพระพุทธานุศาสนาด้วยนั้น ใครเล่าจะรู้ถึง

⁴ ที.ปา. (ไทย) 11/115/85.

⁵ ที.มหา.(ไทย) 10/135/115.

ความคิดอันแท้จริงของท่านพุทธทาสข้อนี้ได้ นอกจากตัวของท่านเองผู้เดียวเท่านั้นที่รู้จักประสงค์แท้จริงนั้น ที่สำคัญ ผู้เขียนไม่ได้บันทึกเรื่องวันเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไว้ด้วย เพื่อการวิเคราะห์สถานการณ์ในเวลานั้นได้ดียิ่งขึ้น ถือได้ว่าเป็นความพยายามที่จะนำเสนอวิธีการพัฒนาและสืบสานหลักคำสอนในพระพุทธานุศาสนิกายเถรวาท ผ่านรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดแบบเดิมในแง่ของการตีความหลักคำสอนให้เป็นไปในทิศทางที่ควรจะเป็นโดยสามารถอ้างอิงถึงหลักฐานทางคัมภีร์ได้ ด้วยจึงเป็นการรวบรวมกระบวนการที่กระทำให้หลักการทางทฤษฎีในพระพุทธานุศาสนิกายเถรวาทมีความชัดเจนขึ้น สรุปได้ว่าผู้เขียนได้ใช้ฐานข้อมูลจากงานเขียนของท่านพุทธทาสเท่านั้น และสรุปวิเคราะห์ในเรื่องแนวคิดการปฏิรูปของท่านพุทธทาสภิกขุแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งเป็นการคาดคะเนตามเหตุผล และตามกระแสสังคมในขณะนั้น ไม่มีการทำพิจารณา แทนที่จะปล่อยให้เป็นการตัดสินใจของผู้อ่าน ผู้สนใจนำมาตัดสินใจด้วยภูมิปัญญาของตนเอง เช่น การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุว่า แนวคิดของท่านพุทธทาสได้เด่นไปกว่านักปรัชญาการเมืองอื่น ๆ และการตีความของท่านจะเกินคำสอนในพระไตรปิฎก⁶

5. ประโยชน์ของงาน

จากการศึกษาเรื่องนี้ผู้วิจารณ์ได้ทราบถึงหลักการเกี่ยวกับพระพุทธานุศาสนาและศาสตร์ต่างๆที่สามารถให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆในทางพระพุทธานุศาสนาเพื่อเป็นการส่งเสริมและปรับเปลี่ยนให้มีความทันสมัยเป็นไปตามยุคสมัยที่สังคมต้องการและยังส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจของบุคคล ผู้วิจารณ์ได้รับประโยชน์อย่างมากทั้งในด้านแนวคิด และมุมมองที่มีความหลากหลายเนื่องจากผลงานเล่มงานล้วนเป็นไปในทางที่ดีที่สามารถอธิบายได้อย่างเข้าใจระบบและการดำเนินการทำให้ผู้อ่านได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆในด้านพระพุทธานุศาสนาที่มุ่งเน้นการอธิบายในแง่ของการเผยแผ่หรือการสืบสานหลักคำสอนด้วยการชี้ให้เห็นกระบวนการวิเคราะห์วิธีการตีความของนักปราชญ์คนสำคัญในพระพุทธานุศาสนาอย่าง เช่นพุทธทาสภิกขุ เพื่อศึกษาที่มาที่ไปแห่งการกำหนดการริเริ่มแนวคิดใหม่และความพยายามของท่านในการปฏิบัติตนพระพุทธานุศาสนิกายเถรวาทอย่างเป็นระบบ สอนรูปแบบในการปฏิบัติและองค์กรทางศาสนาได้ถูกจัดระบบเรียบร้อย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบคตินุรักษ์นิยมในประวัติศาสตร์ของพระพุทธานุศาสนาในประเทศไทย

7. บทสรุป

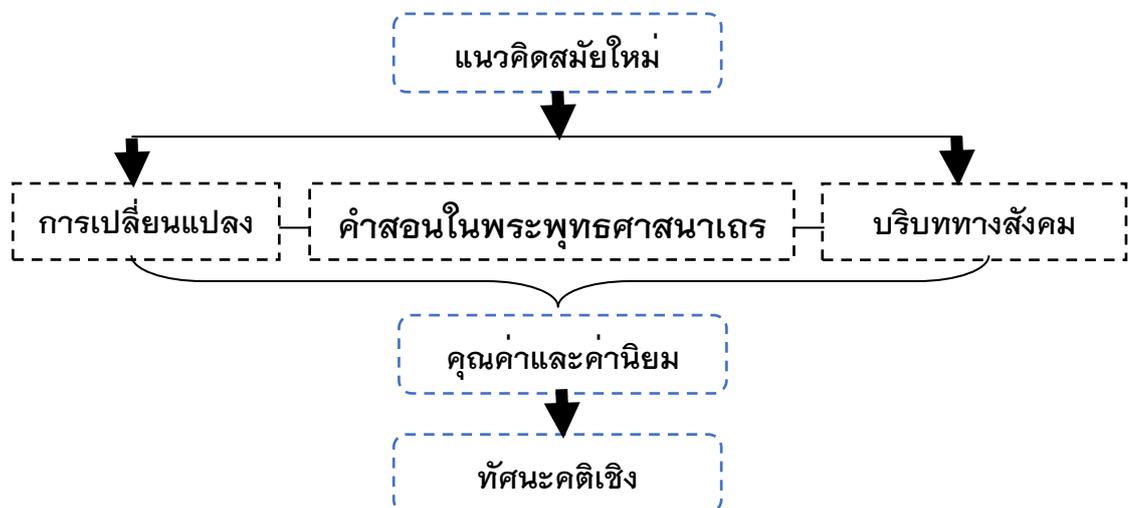
จากหนังสือเรื่อง พุทธทาสภิกขุ พระพุทธานุศาสนิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวัตกรรมนิยมในประเทศไทย เขียนโดยปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน เป็นศาสตราจารย์ ชาวออสเตรเลีย หนังสือ

⁶ ปรีชา ช่างขวัญยืน, *ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ*, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 145,154.

เล่มนี้ มีทั้งหมด 10 บทไม่รวมบทนำเป็นงานเขียนเฉพาะเรื่องที่น่าสนใจจะศึกษาเกี่ยวกับท่านพุทธทาสภิกขุ เพื่องานวิจัย เพราะหนังสือนี้ มีภาคผนวก อภิธานศัพท์ ดรชรณี เจริญรอด และบรรณานุกรมครบถ้วนด้านเนื้อหา มีมากพอควรแก่การใช้เป็นฐานข้อมูล หัวข้อเรื่องจัดได้สัมพันธ์กันดี ทำให้การอ่านได้ต่อเนื่องน่าติดตาม โดยใช้ข้อมูลจากผลงานของท่านพุทธทาสภิกขุที่เขียนไว้นำมาวิเคราะห์เห็นว่าหนังสือเรื่องพุทธทาสเล่มนี้ เขียนได้ในระดับดี มีจุดเด่นที่ผู้เขียนสรุปประเด็นสำคัญมา คือการตีความหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาทของท่านพุทธทาสภิกขุ การปฏิรูปคณะสงฆ์ไทยและการนับถือศาสนาของชาวไทยพุทธพัฒนาการโดยรวมของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ด้วยการใช้ภาษาที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจเป็นการเขียนเชิงวิเคราะห์ระบบแนวคิดทางปรัชญาสามารถแยกแยะความหนักเบาในการไล่เรียงประเด็นการวิเคราะห์ให้เห็นระบบแนวคิดดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน การสืบสวนทางปรัชญาในแง่ของการวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลในพระพุทธศาสนาที่ควรให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันกับการปฏิบัติ

8. แผนผังเชิงความคิด

พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538
- ปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน, **พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี พรินท์ (1991) จำกัด , 2557
- ปรีชา ช่างขวัญยืน, **ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ**, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538

